

‘อนาคตของอดีต’ มองการคัดค้านผลการเลือกตั้ง พ.ศ. 2476 ด้วยกรอบ มานุษยวิทยาว่าด้วยอนาคต

1. เมื่อราชฎปี 2476 มองเห็นอนาคต

บรรยากาศหลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 เต็มไปด้วยพลังแห่งความหวังและการก่อตัวของจินตนาการใหม่ ๆ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2476 กลายเป็นพื้นที่ที่สามัญชนได้สัมผัสกับอำนาจอธิปไตยเป็นครั้งแรก อย่างไรก็ตามในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ เช่น นครปฐม มหาสารคาม สมุทรปราการ นนทบุรี ปทุมธานี และปัตตานี ราษฎรในท้องถิ่นได้ร้องเรียนและคัดค้านผลการเลือกตั้ง แม้ปรากฏการณ์นี้จะสะท้อนความวุ่นวายหรือความไม่เข้าใจในกติกาใหม่ แต่หากพิจารณาผ่านกรอบมานุษยวิทยา นี่คือหลักฐานการตื่นตัวอย่างยิ่งของผู้คนยุคเปลี่ยนผ่านการปกครอง

การเลือกตั้งครั้งแรกนี้เป็นการเลือกตั้งทางอ้อม 2 ชั้น โดยราษฎรจะเลือกตั้งผู้แทนตำบลก่อน จากนั้นผู้แทนตำบลจะไปออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีกต่อหนึ่ง กติกาเช่นนี้ทำให้ตำแหน่งผู้แทนตำบลกลายเป็น “ตัวแทนความหวัง” ในการส่งผ่านอำนาจขึ้นสู่ส่วนกลาง อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งสองชั้นนี้กลับเปิดโอกาสให้ผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นพยายามควบคุมเสียงของผู้แทนตำบล เกิดเป็นความขัดแย้งระหว่างอุดมคติของระบอบใหม่กับความเป็นจริงในเชิงปฏิบัติ

ยิ่งไปกว่านั้น การเลือกตั้งครั้งนี้ยังดำเนินไปท่ามกลางบรรยากาศที่เปราะบางและตึงเครียดอย่างยิ่ง ในระหว่างการเลือกตั้งผู้แทนตำบล ตลอดเดือนตุลาคม พ.ศ. 2476 ได้เกิด “กบฏบวรเดช” ซึ่งเป็นการปะทะด้วยกำลังทหารระหว่างกลุ่มอนุรักษ์นิยมกับรัฐบาลคณะราษฎร การเลือกตั้งครั้งแรกของสยามจึงต้องดำเนินไปควบคู่กับปฏิบัติการปราบปราม การจลาจลและการประกาศกฎอัยการศึก (2476) บริบทความรุนแรงในพระนครทำให้ราษฎรตระหนักว่าอนาคตของระบอบใหม่กำลังเผชิญหน้ากับความไม่แน่นอนและการต่อต้านจากระบอบเก่า จึงเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้เกิดการส่งเสียงคัดค้านผลการเลือกตั้งเพื่อปกป้องอนาคตของระบอบรัฐธรรมนูญ

บทความนี้ต้องการเสนอว่าการคัดค้านผลการเลือกตั้งของราษฎรในหลายพื้นที่เมื่อปี พ.ศ. 2476 ไม่ใช่เพียงความไม่พอใจในตัวบุคคล แต่เป็นการกระทำของราษฎรเพื่อแสดงความคาดหวัง (Expectation) และ ปกป้องอนาคตของระบอบประชาธิปไตยที่พวกเขาวาดภาพไว้ท่ามกลางศักยภาพอันแฝงเร้น (Potentiality) ของระบอบใหม่ที่ยังไม่นิ่งและเต็มไปด้วยความเปราะบางพร้อมจะพลิกผันไปได้ทั้งในทางที่ดีขึ้นหรือแย่ลง ปฏิบัติการร้องเรียนของราษฎรจึงเป็นความพยายามเข้าไปกำหนดทิศทางให้กับศักยภาพอันแฝงเร้นนี้ เพื่อปฏิเสธไม่ให้เกิดอนาคตบิดเบี้ยวไปด้วยการทุจริตการเลือกตั้งในท้องถิ่น

2. กรอบทฤษฎี The Anthropology of the Future กับการเมืองไทย

กรอบทฤษฎีมานุษยวิทยาว่าด้วยอนาคต (The Anthropology of the Future) โดยรีเบกกา ไบรอันต์ (Rebecca Bryant) และแดเนียล เอ็ม. ไนต์ (Daniel M. Knight) เสนอให้ใช้อนาคตเป็นศูนย์กลางการศึกษา โดยมองว่าการกระทำในปัจจุบันของมนุษย์ถูกขับเคลื่อนด้วยอนาคต ไม่ใช่อดีตเพียงอย่างเดียว ทฤษฎีนี้ประกอบด้วย 3 แนวคิดหลัก คือ 1) ความเป็นเวลาและสิ่งวัตถุ (Material Temporalities) สิ่งของรอบตัวสร้างมิติเวลาที่หลากหลายและเร่งด่วนต่างกัน 2) อันตริวิทยาแบบเปิดกว้าง (Open Teleology) การกระทำโดยเป้าหมายสู่อนาคตที่เปลี่ยนผันได้ ไม่ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้า และ 3) กลุ่มก้อนของแนวปฏิบัติและพื้นที่-เวลา (Practice-arrangement Bundles and Timespace) สังคมอุบัติขึ้นผ่านเครือข่ายวัตถุและแนวปฏิบัติที่สร้างเป้าหมายและอารมณ์ความรู้สึกร่วม (เช่น ความหวังหรือความคาดหวัง) จนเกิดเป็นมิติเวลาร่วมของกลุ่มคน (Bryant & Knight, 2019, น. 16-18.)

ทฤษฎีนี้มีเครื่องมือตรวจสอบทิศทางสู่อนาคตผ่าน 6 เส้นทางหลัก (6 Futural Orientations) เช่น ความคาดหวัง (Expectation), ศักยภาพอันแฝงเร้น (Potentiality) การคาดการณ์เชิงรับมือความเสี่ยง (Speculation) ฯลฯ (Bryant & Knight, 2019, น. 19) กรอบคิดนี้ช่วยให้นักประวัติศาสตร์เข้าใจ “อนาคตในอดีต” ว่าคนในยุคก่อนใช้จินตนาการเรื่องอนาคตเป็นเครื่องมือในการกระทำทางการเมืองในเวลานั้นอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งจดหมายคัดค้านผลการเลือกตั้งได้กลายเป็น “วัตถุที่มุ่งสู่อนาคต” (Future oriented objects) ที่สะท้อนว่าพวกเขากำลังกำหนดทิศทางของระบอบรัฐธรรมนูญเช่นไรด้วย

3. วิเคราะห์หลักฐานประวัติศาสตร์: ปฏิบัติการปกป้องอนาคตของราษฎร

กลไกการร้องเรียนผลการเลือกตั้งระบุไว้ในพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2476 ฉบับที่ 2 (2476, มาตรา 33) ที่เปิดช่องไว้ว่า ภายใน 20 วันนับแต่วันจัดการเลือกตั้ง หากผู้ใดเห็นว่าการเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยชอบธรรม สามารถยื่นคำร้องคัดค้านได้ โดยสภามีหน้าที่วินิจฉัยว่าให้เลือกตั้งใหม่หรือไม่ต่อไป ในแง่หนึ่ง ตัวบทกฎหมายนี้คือความพยายามของรัฐในการกำหนดกติกาให้ชัดเจน แต่ในอีกแง่หนึ่ง กฎหมายนี้ได้ไปปะทะกับศักยภาพอันแฝงเร้น (Potentiality) หรือความคลุมเครือทางการเมืองให้แก่ราษฎร เนื่องจากกติกาที่เพิ่งอุบัติใหม่นี้ยังไม่เคยถูกทดลองใช้ และยังไม่มีใครรู้ว่าผลลัพธ์ปลายทางของมันจะนำพาสังคมไปสู่ทิศทางใด การส่งจดหมายทักท้วงของราษฎรนอกจากจะเป็นการใช้สิทธิตามกฎหมายแล้ว ยังเป็นปฏิบัติการที่ขับเคลื่อนด้วยความคาดหวัง (Expectation) ที่มีต่อระบอบใหม่ เพื่อจัดการกับความไม่แน่นอนของศักยภาพอันแฝงเร้นนั้นด้วย

เมื่อสำรวจหลักฐานชั้นต้นหลังการเลือกตั้งในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2476 จะพบร่องรอยการปะทะกันของจินตนาการทางเวลา ราษฎรและปัญญาชนยุคแรกเริ่มแสดงออกอย่าง

ชัดเจนว่าพวกเขามีความคาดหวังสูงต่อระบอบใหม่ว่าจะให้คุณค่ากับคุณวุฒิและความโปร่งใส
 ดังที่ นายปุ่น แก้วศิริ หนึ่งในผู้สมัครรับเลือกตั้งจังหวัดสมุทรปราการ ระบุในคำร้องว่า

“... ส่วนความรู้ความประพฤตินั้น เกล้าฯ ถือว่าเกล้าฯ เป็นเหมาะกว่า
 ใคร ๆ ทั้งสิ้น... ”

(สสน. (2)สร0201.35.1/7, 2476, น. 3)

สะท้อนว่าระบอบใหม่ได้สร้างความคาดหวังต่อคุณค่าที่ให้ความสำคัญกับความรู้ความ
 โปร่งใส แต่เมื่อผลการเลือกตั้งกลับถูกบิดเบือนด้วยกลไกอิทธิพล เช่น คู่แข่งได้รับทุนสนับสนุน
 การหาเสียงจากบริษัทเรอียนต์แห่งหนึ่ง ความผิดหวังจึงเกิดขึ้นอย่างรุนแรงเพราะสิ่งนี้ขัดต่อ
 ความคาดหวังของเขา ตอนหนึ่งของจดหมายนายปุ่นได้กราบเรียนด้วยน้ำตาตกว่า

“... การเลือกตั้งที่รัฐบาลจัดให้มีขึ้นก็หวังว่าจะให้ได้คนดีมีความรู้
 ความสามารถที่สุดเข้ามานั่งในสภา แต่ความจริงกลายเป็นได้พวกนักเลงโตผู้ไร้
 วิทยาการ... ”

(สสน. (2)สร0201.35.1/7, 2476, น. 5-6.)

ในพื้นที่ห่างไกลอย่างปัตตานี ความคาดหวังต่อความยุติธรรมตามระบอบใหม่ได้ผลักดัน
 ให้ข้าราชการตัวเล็ก ๆ อย่าง นายแวมะ มะโรหบุตร ครูโรงเรียนประจำจังหวัด กล้าส่งหนังสือ
 ร้องเรียนเพื่อให้ส่วนกลางเข้าตรวจสอบกลุ่มอำนาจเก่าในพื้นที่ซึ่งแทรกแซงการเลือกตั้ง โดย
 นายแวมะระบุว่าเขาส่งคำร้องนี้

“... เพื่อรักษาความเที่ยงธรรมและความมั่นคงแห่งรัฐธรรมนูญ
 อันเป็นของควรเคารพ ทั้งเพื่อความสงบสุขและความเจริญของพลเมืองใน
 จังหวัดปัตตานี... ”

(สสน. (2)สร0201.35.1/7, 2476, น. 11.)

พฤติกรรมนี้สะท้อนให้เห็นถึงปฏิบัติการของราษฎรท่ามกลางศักยภาพอันแฝงเร้นของ
 รัฐธรรมนูญในฐานะสิ่งใหม่ ซึ่งในเวลานั้นสถานะของมันยังกำกวม ระหว่างการเป็นกฎหมาย
 สูงสุดที่จับต้องได้และการเป็นเพียงกระดาษแผ่นหนึ่งภายใต้แรงกดดันจากกลุ่มอำนาจเก่า นาย
 แวมะจึงเลือกที่จะยับยั้งความเป็นไปได้ในอนาคตนี้ด้วยการส่งคำร้องเพื่อปกป้องระบอบ
 รัฐธรรมนูญ

ยิ่งไปกว่านั้น หลักฐานยังแสดงให้เห็นถึง ปฏิบัติการคาดการณ์รับมือความเสี่ยง
 (Speculation) ท่ามกลางบรรยากาศทางการเมืองที่เปราะบางและไร้ความแน่นอนจาก

เหตุการณ์กบฏบวรเดช ราษฎรในเวลานั้นกำลังประเมินความเสี่ยงว่าหากปล่อยให้เกิดการโง่เลือกตั้งในปัจจุบัน อนาคตของระบอบใหม่ย่อมเสี่ยงที่จะล่มสลาย ดังที่ นายดาบประยงค์ โมนยะกุล ผู้ร้องเรียนกรณีผู้สมัครรายหนึ่งมอมเหล้าผู้แทนตำบลที่จังหวัดราชบุรี ได้แสดงความกังวลว่าพฤติกรรมการใช้น้ำเมาหาเสียงจะ

“ . . . เป็นช่องทางให้ผู้ทุจริตเช่นพรรคพวกของฝ่ายกบฏ[บวรเดช]เข้าแซกแซงในรัฐสภาของเราได้ง่าย. . . ซึ่งนับเป็นภัยร้ายแรงแก่ประเทศชาติ และรัฐธรรมนูญ. . . ”

(สสน. (2)สร0201.35.1/7, 2476, น. 93.)

คำร้องนี้แสดงให้เห็นว่าความกลัวต่อกบฏบวรเดชเป็นเหตุผลในการลงมือป้องกันการทำลายระบอบการเมืองใหม่ที่ขณะนั้นยังเปราะบาง

ในจังหวัดปทุมธานี นายร้อยตรีลัมย์ กฤษณะภักดี ได้ร้องเรียนผู้สมัครรายหนึ่งที่ใช้หนังสือราชการพิเศษเรื่องการปราบกบฏมาแอบอ้างเพื่อใช้ทรัพยากรของจังหวัดในการหาเสียง โดยชี้ว่า การกระทำดังกล่าวทำให้กระบวนการเลือกตั้งเต็มไปด้วย

“ . . . ความหวาดหวั่นพล้นพลังแห่งอำนาจ. . . ” และ มองเห็นความเสี่ยงว่าระบบจะไม่ได้คนทรงคุณวุฒิอย่าง ดร.โชติ คุ่มพันธ์ “ . . . ซึ่งได้รับปริญญามาแล้วแต่ประเทศเยอรมันนี้ด้วยทางเศรษฐกิจและการเมือง. . . ”

(สสน. (2)สร0201.35.1/7, 2476, น. 54-55.)

การร้องเรียนนี้คือปฏิบัติการแบบคาดการณ์เชิงความเสี่ยงที่ราษฎรพยายามเข้ามาคำนวณและตัดโอกาสความเป็นไปได้เชิงลบ เพื่อไม่ให้อนาคตของรัฐสภากลายเป็นพื้นที่ของผู้แอบอ้างอิทธิพลรัฐบาล

ในหลักฐานชุดนี้ยังสะท้อนการเห็นการปกป้องเจตนารมณ์อันบริสุทธิ์ของระบอบใหม่ผ่านการที่ผู้ร้องเรียนยอมสละสิทธิการสมัครเพื่อสร้างบรรทัดฐานที่ถูกต้องให้แก่อนาคต โดยทั้ง นายไสว ดวงมณี (ผู้ร้องเรียนที่นนทบุรี) และ นายร้อยตรีลัมย์ (กรณีปทุมธานี) ต่างประกาศต่อนายกรัฐมนตรีและสภาว่าหากสภามีมติให้เลือกตั้งใหม่

“ . . . กระผมขอถอนนามออกจากการขอรับเลือกตั้ง. . . ” เพื่อแสดงเจตนารมณ์บริสุทธิ์

(สสน. (2)สร0201.35.1/7, 2476, น. 36, 56.)

การยอมสละสิทธิส่วนตนในปัจจุบันจึงไม่ใช่เพียงแค่การสร้างบรรทัดฐาน แต่คือการยอมเสียโอกาสส่วนตนเพื่อโอบรับเอาอนาคตที่ยังมาไม่ถึง การกระทำนี้มุ่งหมายจะจัดวางโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจใหม่ เพื่อเปลี่ยนศักยภาพอันแฝงเร้นที่คลุมเครือในเวลานั้น ให้กลายเป็นอนาคตของระบอบประชาธิปไตยที่

“... ขาวบริสุทธิ์ซึ่งปราศจากเสียงซุบซิบ. . .”

(สสน. (2)สร0201.35.1/7, 2476, น. 55.)

ในวันข้างหน้าอย่างแท้จริง

4. บทสรุป

การคัดค้านผลการเลือกตั้ง พ.ศ. 2476 ไม่ใช่ภาพสะท้อนว่าราษฎรยังไม่พร้อมสำหรับประชาธิปไตย แต่คือหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าราษฎรไทยมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการกำหนดทิศทางของอนาคต เมื่อพิจารณาผ่านกรอบทฤษฎีมานุษยวิทยาว่าด้วยอนาคตข้างต้น คำร้องเรียนเหล่านี้คือปฏิบัติการทางเวลา queแสดงให้เห็นถึงการจัดวางทิศทางใหม่ของโชคชะตา (Reorientation of Destiny) จากเดิมที่เคยสยบยอมต่อชะตากรรมในระบอบเก่า มาสู่การผูกศรัทธาไว้กับรัฐธรรมนูญ พร้อมขับเคลื่อนอนาคตด้วยความคาดหวัง (Expectation) ต่อกติกาใหม่ การเผชิญหน้ากับศักยภาพอันแฝงเร้น (Potentiality) ของยุคเปลี่ยนผ่าน และการคาดการณ์เพื่อรับมือความเสี่ยง (Speculation) ท่ามกลางความไม่แน่นอนทางการเมืองเพื่อปกป้องระบอบใหม่ การคัดค้านผลการเลือกตั้งในปี 2476 จึงเป็นเครื่องยืนยันว่าจินตนาการถึงอนาคตที่เสมอภาคและเป็นธรรมได้หยั่งรากในสังคมไทยมาตั้งแต่รุ่งอรุณของประชาธิปไตยแล้ว

ผู้เขียน

ศิริลักษณ์ เอ็มเปย นักวิชาการอิสระ

รายการอ้างอิง

Bryant, R., & Knight, D. M. (2019). *The anthropology of the future*. Cambridge University Press.

พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2476 ฉบับที่ 2. (2476, 12 สิงหาคม).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 50 หน้า 435-452.

ประกาศผู้บัญชาการทหาร ประกาศใช้กฎอัยการศึกในพื้นที่จังหวัดใหญ่ทหารบกกรุงเทพ ฯ. (2476, 12 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 50 หน้า 597.

นายปุ่น แก้วศิริ. (2476). [เอกสารสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี]. เรื่องคัดค้านการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรจังหวัดต่าง ๆ (4 พ.ย. 2476- 17 ก.ค. 2477) ((2)สร0201.35.1/7). กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.

นายแวมะ มะโรหบุตร. (2476). [เอกสารสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี]. เรื่องคัดค้านการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร จังหวัดต่าง ๆ (4 พ.ย. 2476- 17 ก.ค. 2477) ((2)สร0201.35.1/7). กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.

นายดาบประยงค์ โมริยะกุล. (2476). [เอกสารสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี]. เรื่องคัดค้านการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรจังหวัดต่าง ๆ (4 พ.ย. 2476- 17 ก.ค. 2477) ((2)สร0201.35.1/7). กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.

นายร้อยตรีลัมัย กฤษณะภักดี. (2476). [เอกสารสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี]. เรื่องคัดค้านการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรจังหวัดต่าง ๆ (4 พ.ย. 2476- 17 ก.ค. 2477) ((2)สร0201.35.1/7). กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.

นายไสว ดวงมณี. (2476). [เอกสารสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี]. เรื่องคัดค้านการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร จังหวัดต่าง ๆ (4 พ.ย. 2476- 17 ก.ค. 2477) ((2)สร0201.35.1/7). กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.